

DENEYİM: Türk Dil Kurumu (TDK), bu terimi "bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı, tecrübe, eksperyans" olarak açıklıyor. Yapım ekleri bir kenarda bekleyedursun dene fiilinin kelime kökeni "değmek, eş değer olmak gibi veya kadar olmak" anlamında olan denk kelimesine bağlıyor. Etimolojik sözlük bu akrabalık ilişkisi, öznenin deneyim edinmek için bir olay veya olgu ile temas etme gerekliliği ve temas ettiği ölçüde bir denklik/eş değerlik kazanmasının olanaklı hale geldiği düşüncesini önceliyor. Yaygın olarak kullandığımız bir diğer kelime olan tecrübe ise, "crb" kökünden geliyor. Arapça carab (uyuz), Akatça garābu (cüzam, pis ve akıntılı hastalık), Aramice/Süryanice garbā (cüzam) kelimeleri ile akraba olduğunu söyleyen etimolojik sözlük, Arapça bu fiilin nihai anlamının "hastalık ve mihnet çekmek" olmalı diyor. O halde, tecrübe bir facia, felaket veya bir hastalık ile karşılaşmanın öznenin duygu, düşünce dünyasında ve bedensel olarak ya da davranışlarında yarattığı değişimle ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra, TDK'nın tecrübeyi, görgünün eş anlamlısı olarak da tanımlaması zamansallık vurgusunu gündeme getirebilir. Kelimeyi bu halleriyle okumak, artık bir denklik ilişkini arzulanın sonucu olarak bir edime başvurmayı değil, geçmiş zamanın bir anında karşılaşılan bir sıkıntıya verilen duygusal, düşünsel ve bedensel bir yanıt olma durumunu öncelediğini akla getiriyor. Sıkıntıyla baş edilerek bir "denklik" hali sağlandığına dair (kesin) bir yargıya değil, ama öznenin zamanına dair bir anlama işaret ediyor.

Kelimenin İngilizce karşılığı olan experience "deneme, kanıt ya da deney" anlamına gelen Latince "experientia"dan türetilmiş. Fakat Martin Jay denemek anlamına gelen expereri ile tehlike anlamına gelen periculum aynı kökten geldiği için deneyim ile tehlike arasındaki örtük bağdan bahseder. Belki de bu yüzden deneyimin bir badire atlatmak ve bu karşılaşmadan bir şey öğrenmiş olarak çıkmayı akla getirdiğini söyler. Ez cümle bir ötekillikle karşılaşma aracılığıyla deneyim edinilir ve terimin anlamı olabilmesi için bir şeyler değişmeli (olumlu veya olumsuz), yeni bir şey meydana gelmeli, öznenin gerçeklerini çoğaltarak onu başladığı yerde bırakmamalıdır.

Bu kelimenin Almanca karşılıklarının işaret ettiği anlam dünyasına, özellikle modernite ilgili literatürde sıklıkla başvurulur. Almanca'da terim, iki farklı kelime üzerinden alınmıştır: "erlebnis ve erfahrung". Ahmet Cemal'in yaşantı olarak çevirdiği ilk terim, köündeki "leben" yani yaşamak kelimesi nedeniyle "yaşanan deneyime" yani dolaysız ve kişisel olana işaret eder. "Günlük olan"da meydana gelen bir kırılmaya verilen bir yanıttır. Deneyim olarak çevrilen Erfahrung ise, köündeki yolculuk anlamına gelen Fahrt'dan (ve yine Almandadaki tehlike anlamına gelen Gefahr'dan) hareketle her zaman su gibi akmayan, biraz meşakkatli bir yolculuğu ifade etse de, nihayetinde bir hareketi içinde barındırır. Benjamin deneyimin yaşantının aksine, o an kesin biçimde kavranabilen olgulardan ziyade kümelenmiş ve bilinçli olarak algılanmamış verilerden oluştuğunu söyler. Bu yüzden deneyim, yaşantıya nazaran daha kamusal ve kolektif bir karakter taşır ve bellek ile bir bağ kurmaya meyyaldır.

Deneyim zanaatkarı tarihçi E. P. Thompson, bu kavramı bir de şöyle okuyun der: "... ne kadar kusurlu olursa olsun tarihçi için vazgeçilmez bir kategoridir deneyim, çünkü bir bireyin ya da toplumsal grubun birbiriyle ilişkili birçok olaya ya da aynı türden pek çok olaya verdiği zihinsel ve duygusal yanıtı kapsar" (Esra Dabağcı).

- Benjamin, W. (2012) . Pasajlar. Çev: A. Cemal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Jay, M. (2012). Deneyim Şarkıları. Çev: Barış Engin Aksoy, İstanbul: Metis Yayınları.
- Thompson, E. P. (2015). Teorinin Sefaleti. Çev: A. E. Yıldırım, Ankara: Nika Yayınevi.
- www.etimolojiturkce.com deneyim, denemek ve tecrübe maddeleri (alıntılama tarihi: 23.10.18)
- www.tdk.gov.tr deneyim ve tecrübe maddeleri (alıntılama tarihi: 23.10.18)